

بررسی تاثیر متغیرهای کلان اقتصادی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها

سید رسول معصومی^۱

چکیده - گزارشگری پایداری شرکت‌ها به‌عنوان موضوعی چالش‌برانگیز و مورد توجه در سال‌های اخیر، مبین دستاوردهای اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی یک شرکت می‌باشد. تبیین عوامل تاثیرگذار بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها می‌تواند موجب جلب اعتماد کلیه ذی‌نفعان شود. هدف این پژوهش، بررسی تاثیر متغیرهای کلان اقتصادی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد که پس از بررسی از میان آنها تعداد ۱۳۰ شرکت براساس روش حذف سیستماتیک انتخاب شده است. این پژوهش از نظر هدف، پژوهشی کاربردی است که رویکرد قیاسی استقرایی دارد و همبستگی جزء تحلیل-های رگرسیونی می‌باشد. نتایج آزمون‌ها حاکی از تاثیر منفی و معنادار نرخ تورم و نرخ ارز بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها دارد و در مقابل، نرخ بازده بدون ریسک و نرخ رشد اقتصادی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها تاثیر مثبت و معناداری دارند.

واژه‌های کلیدی: گزارشگری پایداری شرکت‌ها، نرخ تورم، نرخ ارز، نرخ بازده بدون ریسک و نرخ رشد اقتصادی.

۱. مقدمه

در عصر حاضر شرکت‌ها نمی‌توانند با نادیده گرفتن ذی‌نفعان کلیدی در بلندمدت موفق باشند. این موضوع منجر به ظهور نظریه ذی‌نفعان با هدف تامین منافع همه ذی‌نفعان شده است. فعالیتهای مدیریتی نیز علاوه بر تاکید روی سهامداران، به توسعه و حفظ همه روابط با ذی‌نفعان تمایل دارد. در این میان وجود ذی‌نفعان با منافع متضاد و ناهمگون، سبب افزایش تقاضا برای اندازه‌گیری‌های با ابعاد چندگانه می‌شود. براساس تصور ذی‌نفعان از یک شرکت، شرکت زمانی می‌تواند تداوم فعالیت داشته باشد که قادر به ایجاد، حفظ و تقویت

^۱ استادیار، گروه حسابداری و مدیریت، واحد جویبار، دانشگاه آزاد اسلامی، جویبار، ایران. (نویسنده مسئول).

masoumirusool@gmail.com

روابط پایدار و بادوام با تمامی ذی‌نفعان خود باشد. این روابط دارایی‌های اساسی هستند که مدیران باید آنها را مدیریت کنند زیرا، منابع نهایی ثروت سازمانی هستند. از این دیدگاه، شرکت زمانی ارزش آفرینی می‌کند که روش مدیریتی آن شامل ابعاد و خصوصیات مختلف به ویژه در ارتباط با یکپارچه‌سازی ابعاد اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی باشد (بوریت و اسکالتگر^۱، ۲۰۱۰). پایداری، توانایی یک سازمان برای تداوم قاطعانه‌ی فعالیت‌ها و اعمال اثرات آن بر سرمایه‌های محیطی، اجتماعی و انسانی در راستای مدیریت آنها است. شرکتی که در راستای پایداری جهت‌دهی شده است، شرکتی است که در طول زمان از طریق مدیریت ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی عملکرد و فعالیت‌های خود، توسعه یافته است. بنابراین، پایداری یک شرکت وابسته به پایداری روابط با ذی‌نفعان خود است. یک شرکت باید نه تنها سهامداران، کارکنان و مشتریان را، بلکه تامین‌کنندگان، مقامات دولتی، اجتماعات محلی، جوامع داخلی، مالکان و شرکای مالی را نیز مورد توجه قرار دهد. امروزه و حتی بیشتر در آینده، کیفیت روابط با ذی‌نفعان که همان پایداری است، می‌تواند اصل رهنمون‌کننده برای تصمیم‌گیری مدیران و رکن اصلی یک استراتژی جامع شرکتی باشد (پربنی و تنکنی^۲، ۲۰۰۶). در این راستا تلاش شرکت‌ها بر آن است که سیستم‌های خود را برای اندازه‌گیری و کنترل رفتارشان، در رابطه با تامین مناسب نیازمندی‌های ذی‌نفعان و هم‌چنین گزارش نتایج به آنان، تقویت کنند. سیستم‌های گزارشگری جدید باید بهبود روش‌های مالی و اقتصادی سنتی را برای اندازه‌گیری عملکرد شرکت و تامین نیازهای ذی‌نفعان، هدف و سرلوحه خود قرار دهند (هوبارد^۳، ۲۰۰۹). بنابراین، شرکت‌ها از طریق گزارشگری پایداری تلاش می‌کنند تا این تقاضاها را تأمین نمایند. گزارشگری پایداری، دستاوردهای محیطی، اجتماعی و اقتصادی یک شرکت می‌باشد و نشان می‌دهد که واحد تجاری با در نظر گرفتن این موضوعات، چگونه طرح‌های توسعه‌ی خود را در آینده اجرا خواهد کرد. می‌توان گفت گزارشگری پایداری به سهامداران و ذی‌نفعان، این اطمینان را می‌دهد که مخاطرات غیرمالی و فرصت‌های مرتبط با فعالیت بخش‌های مختلف شرکت، طبق یک برنامه اصلی شناسایی می‌شود (مراذزاده فرد و احمدزاده، ۱۳۸۳).

از طرفی بسیاری از صاحب‌نظران معتقدند، به دلایلی همچون خصوصی‌سازی و انتقال قدرت اقتصادی از دولت‌ها به سازمان‌ها و در نتیجه، کوچک شدن دولت‌ها، امروزه این دولت‌ها منابع و قدرت لازم را برای حل مشکلات اجتماعی و زیست‌محیطی ندارند و سازمان‌ها باید دولت‌ها را در این زمینه یاری کنند (سنوبر و همکاران، ۱۳۸۸). هم‌چنین با گسترش فرایند جهانی‌شدن و ارتباط متقابل کشورها و ناکافی بودن منابع داخلی،

¹ Burritt & Schaltegger

² Perrini & Tencati

³ Hubbard

شرکت‌ها ناگزیر از جذب سرمایه و رقابت تنگاتنگ با سایر رقبا هستند. یکی از مهم‌ترین آثار سرمایه‌گذاری و رقابت در جهان رقابتی امروز در مقایسه با گذشته، تلاش شرکت‌ها برای مشروعیت بخشیدن به فعالیت و عملکردشان در سال‌های گذشته است. برخی نظریه‌ها بیان می‌کنند، با بهبود شرایط اقتصادی همواره جایگاه کشورها از نظر توجه به محیط زیست بهبود می‌یابد و شرکت‌ها نیز به همین‌منظور در سطح جامعه، پیوسته درصدد بهتر شدن و بهتر نشان دادن موقعیت و شرایط خود در حفظ منافع عمومی و محیط زیست هستند (اصغری و سالارنظر، ۱۳۹۲). سایمون اسمیت کوزنتس در مقاله مشهور خود با عنوان رشد اقتصادی و نابرابری درآمد، در سال ۱۹۹۵ سعی دارد به این سوالات پاسخ دهد: فرضیه ضمنی در منحنی زیست محیطی کوزنتس رابطه بین شاخص‌های مختلف زیست محیطی و سطوح درآمد سرانه است. منحنی زیست محیطی کوزنتس از این جهت مهم است که می‌گوید رشد اقتصادی عاملی است برای حمایت از محیط زیست، نه از بین رفتن آن (ارباب، ۱۳۸۲). در سال‌های اخیر اقتصاددانان محیط زیست و رشد اقتصادی، پژوهش‌هایی بر پایه نظریه کوزنتس انجام داده‌اند. نتیجه تلاش آن‌ها به کشف رابطه‌ای به شکل U معکوس، بین کیفیت محیط زیست و رشد اقتصادی منجر شده است (داسگوپتا و مالر، ۱۹۹۴). برخی از داده‌های اقتصادی نشان داده‌اند که با رشد درآمد سرانه، توجه شرکت‌ها به محیط زیست، تغییر قابل توجهی خواهد داشت (بانک توسعه آسیا، ۲۰۰۱).

حال با توجه به گستردگی و نیازهای جامعه فعلی، سوالی که مطرح می‌شود این است که آیا متغیرهای کلان اقتصادی می‌تواند بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها موثر باشد؟ لذا در این پژوهش، به بررسی تاثیر متغیرهای کلان اقتصادی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته می‌شود.

۲. مبانی نظری پژوهش

بی‌ثباتی اقتصادی موجب نااطمینانی فعالان اقتصادی نسبت به تحولات آینده خواهد شد و در نتیجه آن فعالان اقتصادی نمی‌توانند چشم‌انداز روشن و شفافی از آینده ترسیم نمایند. این امر به ویژه بر سرمایه‌گذاری تأثیر منفی خواهد گذارد. از این‌رو، ثبات اقتصادی از طریق کاهش قابل توجه نااطمینانی و پیشبرد برنامه‌ریزی بلندمدت کمک بسیاری به رشد واقعی اقتصاد می‌نماید. ثبات اقتصادی، پس‌انداز ملی و سرمایه‌گذاری خصوصی را افزایش می‌دهد (خلیلی عراقی و همکاران، ۱۳۸۰). هم‌چنین با وجود رشد اقتصادی پایدار و باثبات، سودآوری شرکت‌ها رو به فزونی می‌گذارد. شرکت‌ها برای تولید بیشتر و سودآوری بیش از پیش، منابع تولید (همچون مواد اولیه تولید، نیروی کار و ...) بیشتری را به کار می‌گیرند. در این راستا آسیب‌هایی نیز

به محیط زیست وارد کرده و برخی خدمات را برای جبران آن انجام می‌دهند. برامر و میلینگتون^۱ با استفاده از نظریه نمایندگی، نشان داده‌اند که به کار بردن منابع ارزشمند شرکت برای استراتژی‌های عملکرد اجتماعی مثبت، بیشتر از آنکه منافع مالی‌ای برای سهام‌داران داشته باشد، برای مدیران منفعت دارد (حیدرپور، ۱۳۹۲). در مقالات مختلف، وقوع شوک‌ها و بحران‌های اقتصادی، نوسان‌ها و انحرافات متغیرهای اقتصادی، عدم امنیت اقتصادی و ... به عنوان بی‌ثباتی مطرح شده‌اند. از طرفی، در تعریف محیط باثبات اقتصادی چند متغیر اساسی در کانون توجه است و بر آنها تأکید می‌شود. این متغیرهای اساسی که وضعیت آنها میزان بی‌ثباتی یا پیشرفت به سمت ثبات اقتصادی را تعیین و تصریح می‌نمایند عبارتند از: نرخ تورم، کسری بودجه، نرخ ارز و رابطه مبادله (دهقان منشادی و پوررحیم، ۱۳۹۲). الگوهای مورد مطالعه که تنها شامل اطلاعات صورت‌های مالی است، نمی‌تواند به طور قطعی عدم موفقیت یا موفقیت و میزان منابع مصرفی یک شرکت را پیش‌بینی کند، در نتیجه الگوی مناسب پیش‌بینی نباید تنها مبتنی بر نسبت‌های مالی باشد، بلکه سایر اطلاعات از قبیل متغیرهای کلان اقتصادی نیز می‌تواند به پیش‌بینی عدم موفقیت شرکت‌ها کمک کند (زاوگرن^۲، ۱۹۸۵).

با وجود اینکه اقتصاددانان کلاسیک، متهم اصلی در خصوص عدم توجه به جنبه‌های روانی تصمیم‌گیرندگان اقتصادی هستند، اما باز هم وجود چنان ایده‌هایی در اقتصاددانان مذکور به چشم می‌خورد. ریکاردو از اقتصاددانان کلاسیک در جایی از کتاب معروف خود این‌گونه می‌نویسد که: «صاحب سرمایه‌ای که در پی کاربرد سودآوری برای اندوخته‌هایش باشد، طبیعتاً همه مزیت‌هایی را که یک شغل نسبت به شغل دیگر دارد به حساب می‌آورد؛ شاید او حاضر باشد که از بخشی از سود پولی خود به خاطر صیانت، پاکیزگی، آسانی و یا هر مزیت واقعی یا موهوم دیگری چشم‌پوشد» (ریکاردو، ۱۸۱۷). بنتهام، دیگر اقتصاددان کلاسیک نیز از این قاعده مستثنی نیست (فری و اشتوتر^۳، ۲۰۰۱). شومپتر نیز در بیان ویژگی‌های چهارگانه اقتصاددان علمی، یکی از ابزارهای موردنیاز برای اقتصاددان را «درک چگونگی رفتار مردم در هر زمان و آثار اقتصادی آن» می‌داند (شومپتر، ۱۹۸۶). اقتصاددانان نئوکلاسیک و چندین نظریه مدیریت، فرض را بر این می‌گیرند که هدف اولیه و اصلی شرکت‌ها بالا بردن سود در شرایط و ظرفیت‌های محدود است. در این نظریه‌ها عامل اصلی سهامداران هستند که به عنوان مدعیان اصلی و نهایی که منابع لازم برای انجام عملیات شرکت را فراهم می‌کنند، معرفی می‌شوند. با این حال، شرکت‌ها رویکردهای متفاوت و قابل توجهی را برای افزایش سود و باقی ماندن در شرایط رقابتی بازار دنبال می‌کنند. از جمله این رویکردها می‌توان به تأکید بیشتر برای هدف‌های بلندمدت در

¹ Braummer & Millington

² Zavgren

³ Frey & Stutzer

مقابل هدف‌های کوتاه‌مدت، تأثیر زمینه‌های اخلاقی ناشی از تصمیم‌های اقتصادی شرکت، پیامدهای جانبی عملیات شرکت بر ذی‌نفعان و درجه اهمیت سهامداران نسبت به دیگر ذی‌نفعان اشاره کرد. پژوهش‌های صورت گرفته نشان می‌دهد که یک شرکت ممکن است از طریق فعالیت‌های تجاری خود در کوتاه‌مدت به سود دست یابد؛ ولی معیارهایی مانند رفتار اجتماعی شرکت، پاسخگویی اخلاقی شرکت و در نظر گرفتن منافع دیگر ذی‌نفعان است که باعث می‌شود شرکت در درازمدت حفظ شود و به فعالیت خود ادامه دهد. در دنیای امروز با توجه به گسترش روزافزون واحدهای تجاری و هم‌چنین صنعتی شدن این واحدها، مشکلات متعددی که ناشی از پیامدهای کسب و کار این واحدهای تجاری برای کسب سود است، برای محیط‌زیست و اجتماع به وجود آمده است. کاهش تنوع جانوران و گیاهان زیست‌محیطی، آلودگی آب و هوا، گرم شدن زمین و غیره از جمله پیامدهای بالا بردن سود شرکت‌ها، بدون توجه به محیط اطراف آنها بوده است. بنابراین محققان بر این باورند که شرکت‌ها برای اینکه بقای خود را در جامعه تضمین کنند، باید تدابیری بیندیشند که نه تنها منافع سهامداران، بلکه منافع دیگر ذی‌نفعان مانند کارکنان، تأمین کنندگان، مشتریان، دولت‌ها، اتحادیه‌ها، مقام‌های نظارتی و سازمان‌های غیردولتی را نیز در نظر بگیرند (فریمن^۱، ۱۹۸۴).

پایداری براساس نخستین و شناخته شده‌ترین تعریفی که از آن شده عبارت است از «رفع نیازهای حال حاضر بدون به خطر انداختن توانایی نسل‌های آینده برای رفع نیازهای خود» (اسنیرسن^۲، ۲۰۰۸). توجه به آینده در کانون رابطه‌ی قراردادی بین شرکت و ذی‌نفعان قرار می‌گیرد. آینده نیز از طریق پایداری مشهود می‌شود. پایداری هم در مباحث جهانی‌سازی و هم در مباحث عملکرد شرکت، مطرح است. پایداری موضوع بحث-برانگیزی است که تعاریف متعددی برای آن بیان شده است. در کلی‌ترین تعاریف درباره پایداری، به اثر یک اقدام فعلی بر گزینه‌های موجود در آینده اشاره می‌شود. اگر منابع در زمان فعلی استفاده شود و این منابع برای استفاده در آینده بیش از این در دسترس نباشد، این نگرانی وجود دارد که آیا مقدار این منابع محدود هستند یا خیر. لذا در برخی موارد گزینه‌های آینده برای انجام وظایف و کارکردهای فعلی مورد استفاده قرار می‌گیرند. این موضوع ممکن است تا حدودی در آینده نسبتاً دور اتفاق بیافتد، اما نگرانی بیشتر درباره‌ی این حقیقت است که با نقصان و تهی شدن منابع، هزینه‌ی کسب منابع باقی مانده افزایش می‌یابد و از این رو هزینه‌های عملیاتی سازمان‌ها افزایش می‌یابند. لذا پایداری اشاره بر آن دارد که جامعه نباید بیشتر از آنچه می‌تواند بازیافت یا تولید مجدد شود، استفاده کند. در نظر گرفتن سازمان به‌عنوان بخشی از یک جامعه‌ی بزرگتر و

¹ Freeman

² Sneurson

سامانه‌ی اقتصادی وسیع‌تر، اشاره به آن دارد که این تأثیرات نه تنها باید برای اندازه‌گیری مخارج و ارزش خلق شده در حال، بلکه برای آینده‌ی خود واحد تجاری نیز مدنظر قرار گیرند (حساس یگانه و ابراهیمی، ۱۳۸۹). در طول سال‌های گذشته، تعداد به نسبت کم اما در حال رشد شرکت‌هایی را می‌توان مشاهده کرد که به‌طور داوطلبانه مسائل اجتماعی و زیست‌محیطی را در راهبردها و مدل‌های کسب‌وکار خود وارد کرده‌اند تا در فرایند صنعتی شدن جهانی، پایداری خود را در درازمدت حفظ کنند. این شرکت‌ها هدف اصلی خود را پیشینه‌سازی سود و بازده اقتصادی نمی‌دانند، بلکه هدف اصلی آنها افزون بر کسب سود اقتصادی، دربرگیرنده تمام جنبه‌های محیطی و خدمات اجتماعی نیز می‌شود.

به‌طور آرمانی و با توجه به گسترش فعالیت‌های تجاری در جهان، مقوله پایداری باید هدف اولیه همه واحدهای تجاری تلقی شود؛ ولی با استفاده از سیستم‌های حسابداری سنتی امروزی، امکان اندازه‌گیری و سنجش آثار خارجی عملیات سازمان به سادگی ممکن نیست (برزگر و غفاری، ۱۳۸۷). حسابداری سنتی فقط درخصوص معیارهای عملکرد مالی گزارش می‌دهد و برخی نارسایی‌ها درخصوص اندازه‌گیری نتایج غیرمالی شرکت‌ها دارد و سود از شاخص‌های مهم عملکرد شرکت‌های بزرگ است. در دیدگاه حسابداری سنتی، سرمایه و منابع مالی به‌عنوان ورودی در نظر گرفته شده و تصور آن است که دارای محدودیت می‌باشند، در حالی که امروزه منابع زیست‌محیطی به‌عنوان منابع محدود و منابع مالی نامحدود می‌باشند، لذا حسابداری پایداری باید قادر به پاسخگویی درخصوص معیارهای اجتماعی زیست‌محیطی و مالی باشد (آراس و گروتر^۱، ۲۰۰۷). تحت شرایطی که سازمان‌ها خود را با نیازهای جدید وفق می‌دهند، آشکار است که برای مواجهه با این چالش‌ها، حسابداری باید متناسب با شرایط، به فکر وضع قوانین و استانداردهای جدیدی باشد (ازسزگان^۲، ۲۰۱۴). از طریق فرآیند گزارشگری، حسابداری به‌عنوان ابزار افشای اطلاعات مالی و غیرمالی از قبیل اجتماعی و زیست‌محیطی در گزارش سالانه و دیگر گزارش‌ها است (جونز^۳، ۲۰۱۰).

به‌طور کلی درخصوص چرایی ارائه گزارشگری پایداری شرکت‌ها، نظریه‌هایی مطرح شدند که در ذیل به برخی از آنها اشاره می‌شود.

۱- نظریه ذی‌نفعان: این نظریه، ترکیبی از نظریه‌های سازمانی و اجتماعی است. در واقع این نظریه فلسفه، اخلاق، نظریه‌های سیاسی، اقتصادی، حقوق، علوم سازمانی و اجتماعی را درهم می‌آمیزد. اساس نظریه ذی‌نفعان این است که شرکت‌ها بسیار بزرگ شده‌اند و تأثیر آنها بر جامعه چنان عمیق است که آنها باید به جز

¹ Aras & Crowther

² Ozsozgun

³ Jones

سهامداران، به بخش‌های بیشتری از جامعه نظیر کارکنان، عرضه‌کنندگان، محیط زیست و عموم مردم توجه کرده و پاسخگو باشند.

۲- نظریه مشروعیت: این نظریه مبتنی بر این فرض است که سازمان‌ها به‌طور مستمر به دنبال اطمینان از این هستند که فعالیت‌هایشان از سوی جامعه دارای مشروعیت هستند. در واقع، مشروعیت یک مفهوم عمومی یافته است که اعمال هر واحد اقتصادی مناسب و مطلوب و متناسب با برخی هنجارها، ارزش‌ها و باورها در سیستم‌های اجتماعی می‌باشند و سازمان‌ها می‌خواهند نشان دهند که عملیات‌هایشان در راستای هنجارهای جامعه هستند. همچنان‌که، ارزش‌های اخلاقی و ذهنی در طول زمان تغییر می‌یابد، انتظار بر این است که به تبع این تغییرات، سازمان‌ها نیز به آن‌ها پاسخ دهند و از این نظر، مشروعیت یعنی؛ سازگاری هر واحد اقتصادی با وضعیت یا شرایط موجود در سیستم‌های اجتماعی از بعد هنجارها و ارزش‌های آن (بونستوپل^۱، ۲۰۱۱).

۳- نظریه سازمانی: نگرش نظریه سازمانی از پایداری شرکت‌ها اشاره دارد به اینکه تصمیمات شرکت درخصوص ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی شرکت‌ها صرفاً یک تصمیم‌گیری ابزاری نیست، بلکه محتوای اجتماعی وسیع‌تری را در نظر می‌گیرد.

پژوهش‌های اخیر در حوزه پایداری و مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها با اتکاء بر نگرش نظریه مشروعیت و نظریه ذی‌نفعان بوده است که هر دو از نظریه اقتصاد سیاسی سرچشمه می‌گیرند. به عبارت دیگر، نظریه ذی‌نفعان و نظریه مشروعیت هر دو نگرش‌هایی با هدف مشترک برای گزارشگری پایداری و مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها با چارچوب نظریه اقتصاد سیاسی هستند. نظریه اقتصاد سیاسی، نظریه مشروعیت و نظریه ذی‌نفعان می‌توانند برای تبیین و درک گزارشگری پایداری و مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها مورد استفاده قرار گیرند (حساس‌یگانه و برزگر، ۱۳۹۴).

هم‌چنین وجه تمایز و نوآوری پژوهش حاضر نسبت به پژوهش‌های پیشین عبارتند از: نخست؛ بیشتر مطالعات انجام شده در حوزه مسئولیت اجتماعی و پایداری یا به بررسی کمیّت و ماهیت مسئولیت اجتماعی و پایداری شرکت‌ها پرداخته‌اند یا صرفاً بر افشای اطلاعات زیست محیطی که تنها یکی از ابعاد گزارشگری پایداری شرکت‌هاست، محدود شده‌اند. دوم؛ اکثر محققان تنها بر ویژگی‌های درون شرکتی، به‌عنوان عوامل موثر بر سطح افشای گزارشگری پایداری شرکت‌ها، تاکید نموده‌اند و به عوامل برون شرکتی موثر بر افشای گزارشگری پایداری شرکت‌ها بی‌توجه بوده‌اند یا توجه اندکی نشان داده‌اند.

¹ Boonstoppel

۳. پیشینه پژوهش

۱،۳. پیشینه خارجی

کارپ و همکاران^۱ (۲۰۱۹) به پژوهشی با عنوان آیا گزارشگری پایداری، یک استراتژی تجاری برای رشد شرکت است؟ پرداختند. این پژوهش، تاثیر گزارشگری پایداری بر رشد شرکت‌ها (نسبت قیمت به ارزش دفتری، رشد فروش و هزینه سرمایه) را به‌عنوان نتیجه اتخاذ یک رفتار مسئولانه زیست محیطی و اجتماعی در بورس اوراق بهادار بخارست طی دوره ۲۰۱۷-۲۰۱۲ بررسی کرد. نتایج به‌دست‌آمده نشان‌دهنده تاثیر اندک گزارشگری پایداری بر روی شاخص‌های رشد شرکت است.

بارث و همکاران^۲ (۲۰۱۷) به پژوهشی با عنوان آثار اقتصادی مرتبط با کیفیت گزارشگری یکپارچه پرداختند. در این پژوهش برای اندازه‌گیری ارزش شرکت از سه مولفه نقدینگی، هزینه سرمایه و جریان‌های نقدی آتی استفاده شد. قلمرو مکانی، شرکت‌های آفریقای جنوبی است که در آن گزارشگری یکپارچه اجباری است. نتایج حاکی از ارتباط مثبت بین کیفیت گزارشگری یکپارچه و دو متغیر نقدینگی و جریان‌های نقدی آتی است. هم‌چنین هیچ مدرکی دال بر رابطه بین کیفیت گزارشگری یکپارچه و هزینه سرمایه یافت نشد.

ازیگو و همکاران^۳ (۲۰۱۴) به پژوهشی با عنوان سطح توسعه اقتصادی و تاثیر آن بر اجرای مسئولیت اجتماعی شرکت پرداختند. در این پژوهش، به فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی دو شرکت چندملیتی در دو کشور توسعه‌یافته کانادا و کشور در حال توسعه نیجریه به‌منظور ارزیابی تاثیر توسعه اقتصادی بر اجرای مسئولیت اجتماعی پرداخته شد. نتایج در دو کشور حاکی از آن است که سطح بالای توسعه اقتصادی، سطح و انواع نیازهای جامعه را تعریف می‌کند که نقش قابل‌توجهی در شکل دادن به اجرای استراتژی مسئولیت اجتماعی سازمان‌ها دارد.

مارینکو و تی^۴ (۲۰۱۴) به پژوهشی با عنوان تاثیر سیاست‌های حمایتی مسئولیت اجتماعی دولت بر رشد اقتصادی پرداختند. در این پژوهش به بررسی ارتباط بین شرکت‌های حامی مسئولیت اجتماعی و رشد اقتصادی بین ۲۵ کشور در طول دوره ۲۰۰۸-۲۰۰۰ پرداخته شد. نتایج بیانگر این است که شرکت‌های حامی مسئولیت

¹ Carp et al

² Barth et al

³ Ezigbo et al

⁴ Marinko_& Tea

اجتماعی تاثیر مثبتی بر رشد اقتصادی دارند و هم‌چنین کشورهایی که به شدت از مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها حمایت می‌کنند به نرخ‌های رشد بالاتری دست می‌یابند.

ناوارو و همکاران^۱ (۲۰۰۶) به پژوهشی با عنوان مسئولیت اجتماعی شرکت و رشد اقتصادی پرداختند. نتایج به‌دست آمده حاکی از این است که مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها عامل تعیین‌کننده رشد اقتصادی نمی‌باشد. یودو و ایورا^۲ (۲۰۰۶) در پژوهشی، تأثیر ابعاد مختلف سرمایه‌گذاری خارجی بر رشد اقتصادی و آلاینده‌ها را در طول دوره ۱۹۸۰ تا ۲۰۰۲ در منطقه غرب آفریقا بررسی کرده‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد، در شرایطی که نرخ بازده بدون ریسک در کشورها افزایش می‌یابد، شرکت‌ها برای تأمین نیازهای مالی به جذب سرمایه‌های خارجی روی می‌آورند، و با جذب سرمایه‌های خارجی، رشد اقتصادی نیز به‌وقوع می‌پیوندد، اما با توجه به میزان رشد اقتصادی، میزان انتشار آلاینده‌ها نیز افزایش می‌یابد و شرکت‌ها نیز در چنین مواقعی برای جذب سرمایه بیشتر از ارائه اطلاعات در این زمینه خودداری می‌کنند.

دارات و همکاران^۳ (۲۰۰۵) به بررسی رابطه متقابل عوامل کلان اقتصادی با محیط زیست در شش کشور حوزه منا پرداخته‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد که بین تولید ناخالص ملی و مصرف انرژی با میزان آلاینده‌ها رابطه مستقیم و مثبتی وجود دارد. هم‌چنین آن‌ها نشان دادند که در شرایطی که مالکیت دولتی و درصد مالکیت بزرگ‌ترین سهامدار، افزایش می‌یابد، میزان انتشار گازهای گلخانه‌ای و بی‌توجهی به محیط زیست، افزایش قابل توجهی می‌یابد.

اگلی^۴ (۲۰۰۱) با آزمون اطلاعات سری زمانی مربوط به سال‌های ۱۹۹۶ تا ۱۹۹۸ بر روی اطلاعات ناشی از انتشار گازهای گلخانه‌ای و آلاینده‌های زیست‌محیطی در کشور آلمان، مطالعه‌ای انجام داده است که نتایج پژوهش وی نشان می‌دهد، بین نرخ بازده بدون ریسک و تورم، با میزان آلاینده‌ها رابطه معناداری وجود دارد. هم‌چنین وی نشان داده است که بین میزان آلاینده‌ها و تولید ناخالص داخلی ارتباط معناداری وجود ندارد. سوری و چاپمن^۵ (۱۹۹۸) به بررسی رابطه بین آلاینده‌های شرکت‌ها و درآمد آن‌ها پرداختند. نتایج به‌دست آمده در پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد که شرکت‌های با سطح درآمد بالاتر نسبت به دارایی‌ها و شرکت‌های با طول عمر بیشتر، آلاینده‌های کمتری دارند، اما در بحث مسائل اجتماعی همچون موارد مربوط به بیمه و بازنشستگی، شرکت‌های دارای سابقه بیشتر و سطح درآمد بالاتر، اقدامات بیشتر و مؤثرتری را انجام می‌دهند.

¹ Navarro et al

² Udo & Obiora

³ Darrat et al

⁴ Egli

⁵ Suri & Chapman

هم‌چنین این دو پژوهشگر نشان دادند که بین تورم با میزان مسئولیت اجتماعی و زیست‌محیطی شرکت‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

۳،۲. پیشینه داخلی

معصومی و همکاران (۱۳۹۷) به پژوهشی با عنوان شناسایی متغیرهای موثر بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. برای اندازه‌گیری میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها از معیار جی آر آی استفاده شده است. نتایج آزمون فرضیه‌ها بیانگر این است که متغیرهای اندازه شرکت، نقدینگی، سهامداران نهادی و دوگانگی وظایف مدیرعامل بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها تاثیر معناداری دارند. هم‌چنین سه متغیر عمر شرکت، دارایی نامشهود و استقلال هیات مدیره بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها تاثیر معناداری ندارند.

قدرزاده و همکاران (۱۳۹۶) به پژوهشی با عنوان شناسایی و رتبه‌بندی عوامل موثر بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها با رویکرد داده‌کاوی پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد عوامل اقتصادی، ویژگی‌های شرکت و عوامل راهبری شرکتی تاثیر معنی‌داری بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها دارند.

کهنسال و شایان‌مهر (۱۳۹۵) در پژوهشی به منظور بررسی اثر متقابل میان مصرف انرژی، رشد اقتصادی و آلودگی محیط زیست و نوع ارتباطات فضایی ۹ کشور منتخب در حال توسعه از الگوی معادلات همزمان فضایی برای داده‌های تابلویی با اثرات تصادفی طی دوره ۲۰۰۰-۲۰۱۱ استفاده نمودند. نتایج بیانگر آن است که مصرف انرژی، رشد اقتصادی و آلودگی محیط زیست هر کشور تحت تاثیر مصرف انرژی، رشد اقتصادی و آلودگی محیط زیست کشورهای مجاور قرار دارد. هم‌چنین براساس یافته‌های پژوهش می‌توان بیان کرد که یک رابطه علت و معلولی دوطرفه بین رشد اقتصادی و آلودگی محیط زیست و هم‌چنین بین آلودگی محیط زیست و مصرف انرژی وجود دارد.

کارگر ده‌بیدی و اسماعیلی (۱۳۹۵) به پژوهشی با عنوان تاثیر رشد اقتصادی، مصرف انرژی، آزادسازی تجاری و شهرنشینی بر آلودگی محیط زیست در منطقه منا در طی دوره ۲۰۱۲-۱۹۹۵ پرداختند. نتایج این پژوهش رابطه ای N شکل بین درآمد سرانه و آلودگی را نشان داد. اثر متغیر مصرف انرژی در سطح بالایی از اهمیت آماری برخوردار بود، به طوری که انتظار می‌رود با افزایش سرانه مصرف انرژی به میزان ۱۰ درصد، سرانه انتشار آلودگی در بلندمدت حدود ۶ درصد و در کوتاه‌مدت حدود ۳ درصد افزایش یابد. شاخص

آزادسازی تجاری با اثرگذاری ناچیز، تاثیری مثبت بر سرانه انتشار آلودگی دارد. اثر متغیر شهرنشینی بر سرانه انتشار آلودگی از لحاظ آماری معنی‌دار نبود.

حسینی و کهن‌سال (۱۳۹۳) به بررسی اثر متغیرهای کلان اقتصادی بر شاخص عملکرد زیست محیطی پرداختند. در این مطالعه اثر برخی از متغیرهای کلان اقتصادی بر شاخص عملکرد زیست محیطی ۱۰ کشور خاورمیانه از جمله ایران مورد بررسی قرار گرفت. داده‌ها از سایت بانک جهانی و شاخص عملکرد محیط زیست، طی سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۰۰ گردآوری گردید. تخمین اطلاعات با استفاده از روش داده‌های تلفیقی (پانل) و نرم‌افزار استاتا صورت پذیرفت. نتایج نشان داد هر چه درآمد سرانه کشورها بالاتر، سطح تحصيلات (سواد) بیشتر باشد، این شاخص به عدد ۱۰۰ نزدیک‌تر خواهد بود.

اصغری و سالارنظر رفسنجانی‌پور (۱۳۹۲) به بررسی تأثیر جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر کیفیت محیط زیست کشورهای منتخب حوزه منا پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد، در شرایطی که تأمین مالی از طریق منابع داخلی کشور برای شرکت‌ها میسر نباشد و یا تأمین مالی خارجی برای شرکت‌های سرمایه‌پذیر ارزان‌تر باشد، میزان آسیب‌های زیست‌محیطی، افزایش قابل توجهی می‌یابد. هم‌چنین شرکت‌های آلاینده به‌منظور جلب اعتماد سرمایه‌گذاران، سعی در پنهان‌سازی ابعاد منفی برنامه‌های توسعه‌ای و یا عدم ارائه اطلاعات صحیح در این زمینه دارند.

۴. فرضیه‌های پژوهش

در راستای نیل به هدف پژوهش و یافتن پاسخ سوالات پژوهش، چهار فرضیه به شرح زیر تدوین شده است:

۱. نرخ تورم بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها اثر معناداری دارد.
۲. نرخ ارز بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها اثر معناداری دارد.
۳. نرخ بازده بدون ریسک بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها اثر معناداری دارد.
۴. نرخ رشد اقتصادی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها اثر معناداری دارد.

۵. جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری و قلمرو مکانی این پژوهش، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و قلمرو زمانی آن شامل یک دوره پنج‌ساله به‌منظور بررسی تاثیر متغیرهای کلان اقتصادی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها است که آغاز آن از ابتدای سال ۱۳۹۲ و پایان آن، انتهای سال ۱۳۹۶ می‌باشد. قلمرو

موضوعی پژوهش، بررسی تاثیر متغیرهای کلان اقتصادی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. شرکت‌های انتخاب شده جهت آزمون فرضیه‌ها شرکت‌هایی هستند که:

۱. سال مالی شرکت منتهی به پایان اسفند ماه هر سال باشد.
 ۲. شرکت طی سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۶، تغییر سال مالی نداده باشد.
 ۳. اطلاعات مالی لازم به منظور استخراج داده‌های موردنیاز در دسترس باشد.
 ۴. تا پایان سال مالی ۱۳۹۲ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشد.
 ۵. جزء بانک‌ها و مؤسسات مالی (شرکت‌های سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری مالی، شرکت‌های هلدینگ و لیزینگ‌ها) نباشد.
- براساس روش حذف سیستماتیک تعداد ۱۳۰ شرکت از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به‌عنوان نمونه انتخاب گردید که با توجه به قلمرو زمانی پنج ساله این پژوهش، ۶۵۰ سال - شرکت مورد بررسی قرار گرفت.

۶. روش‌شناسی پژوهش

منظور از روش در پژوهش، ارائه مهارت‌ها و تجربه‌هایی است که دست‌یابی به هدف را آسان‌تر و عملی‌تر می‌سازد و با صرف وقت کمتر، نتایج بیشتری به دست می‌آید. طرح پژوهش با استفاده از رویکرد پس‌رویدادی (از طریق اطلاعات گذشته) است. از طرف دیگر، پژوهش حاضر از نوع توصیفی - همبستگی است. براساس ماهیت داده‌ها، از نوع پژوهش کمی به حساب می‌آید. براساس اهداف نیز از نوع پژوهش‌های کاربردی به حساب می‌آید.

۷. مدل پژوهش

با توجه به چارچوب نظری و پیشینه‌ی پژوهش، مدل پژوهش از نوع رگرسیون چندمتغیره است. لذا، مدل‌های زیر برای آزمون فرضیه‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود:

مدل (۱)

$$SR_{it} = \beta_0 + \beta_1 INFR_{it} + \beta_2 LEV_{it} + \beta_3 Sgrowth_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

مدل (۲)

$$SR_{it} = \beta_0 + \beta_1 EXR_{it} + \beta_2 LEV_{it} + \beta_3 Sgrowth_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

مدل (۳)

$$SR_{it} = \beta_0 + \beta_1 Rf_{it} + \beta_2 LEV_{it} + \beta_3 Sgrowth_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

مدل (۴)

$$SR_{it} = \beta_0 + \beta_1 EGR_{it} + \beta_2 LEV_{it} + \beta_3 Sgrowth_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

در مدل فوق، SR نشان‌دهنده میزان افشای گزارشگری پایداری شرکت‌ها، INFR نرخ تورم، EXR نرخ ارز، Rf نرخ بازده بدون ریسک، EGR نرخ رشد اقتصادی، LEV اهرم مالی، Sgrowth میزان رشد فروش، ROA سودآوری و ε مقدار باقی‌مانده می‌باشد.

۸. متغیرهای پژوهش

در این پژوهش میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها به‌عنوان متغیر وابسته و متغیرهای نرخ تورم، نرخ ارز، نرخ بازده بدون ریسک و نرخ رشد اقتصادی به‌عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته می‌شود. هم‌چنین متغیرهای اهرم مالی، میزان رشد فروش و سودآوری به‌عنوان متغیرهای کنترلی در نظر گرفته می‌شود.

۸.۱. متغیر مستقل

نرخ تورم

در این پژوهش، نرخ تورم براساس مقادیر اعلامی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران لحاظ می‌شود.

نرخ ارز

در این پژوهش، نرخ ارز براساس مقادیر اعلامی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران لحاظ می‌شود.

نرخ بازده بدون ریسک

در این پژوهش، از نرخ بازده بانکی برای سپرده‌های یکساله که در سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در سال‌های مختلف ارائه شده است، مورد استفاده قرار گرفت.

نرخ رشد اقتصادی

در این پژوهش، نرخ رشد اقتصادی براساس مقادیر اعلامی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران لحاظ می‌شود.

۸.۲. متغیر وابسته

گزارشگری پایداری شرکت‌ها

در این پژوهش، میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها (افشای اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی) به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. به‌طور کلی در ادبیات ایران چک‌لیست‌های مختلفی برای سنجش گزارشگری پایداری شرکت‌ها وجود دارد. برای اندازه‌گیری میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها در پژوهش

حاضر، از چک‌لیست معصومی و همکاران (۱۳۹۷) استفاده شد. نقاط قوت این چک‌لیست نسبت به همتا‌های خود استفاده از شاخص‌هایی مبتنی بر آخرین نسخه‌های راهنمای گزارشگری پایداری مربوط به استانداردهای سازمان گزارشگری جهانی (GRI) است که جزء متداول‌ترین نظام‌های رتبه‌بندی و دستورعمل‌های معتبر و در دسترس در حوزه پایداری است و همچنین استفاده از شاخص‌های مشخص شده در سایر پژوهش‌ها است که ابعاد و مولفه‌های آن در جدول شماره ۱ آمده است. سازمان گزارشگری جهانی به‌عنوان یک نهاد بین‌المللی، چارچوب گزارشگری پایداری را برای کمک به سازمان‌ها جهت اندازه‌گیری و گزارشگری فعالیت‌ها و عملکرد مربوط به پایداری ایجاد می‌کند و توسعه می‌دهد. محتوای گزارشگری توصیه شده سازمان گزارشگری جهانی شامل اثرات اقتصادی، زیست محیطی، و اجتماعی فعالیت‌های یک شرکت می‌شود. در این پژوهش رویه امتیازدهی برای سنجش گزارشگری پایداری شرکت‌ها بدین شکل می‌باشد که اگر یک قلم از افشای ارقام پایداری مطابق چک‌لیست انجام شده باشد، امتیاز ۱ و اگر افشا نشده باشد، امتیاز ۰ داده می‌شود. تکنیک مورد استفاده در این پژوهش به پیروی از پژوهش‌های معصومی و همکاران (۱۳۹۷)، قادرزاده و همکاران (۱۳۹۶) و حساس‌یگانه و برزگر (۱۳۹۴) تحلیل محتوا است که به‌طور رایج برای ارزیابی افشای پایداری شرکت‌ها استفاده می‌شود.

جدول ۱- ابعاد و مولفه‌های گزارشگری پایداری شرکت‌ها

کد	مولفه	بعد
EC1	۱,۱ عملکرد اقتصادی	اقتصادی (EC)
EC2	۲,۱ حضور در بازار	
EC3	۳,۱ اثرات اقتصادی غیرمستقیم و سرمایه‌گذاری مسئولانه	
SO1	۱,۲ کار و کارکنان و حقوق بشر	اجتماعی (SO)
SO2	۲,۲ مشارکت و توسعه جامعه	
SO3	۳,۲ پشتیبانی محصول و اخلاق کسب‌وکار	
EN1	۱,۳ مواد اولیه، آب و انرژی	زیست محیطی (EN)
EN2	۲,۳ انتشارات گازها و دفع ضایعات	

۳,۸. متغیرهای کنترلی

اهرم مالی شرکت

بیانگر ساختار سرمایه است که از تقسیم جمع بدهی‌ها به جمع دارایی‌ها به دست می‌آید (حساس‌یگانه و برزگر، ۱۳۹۴).

میزان رشد فروش شرکت

از حاصل تقسیم مابه تفاوت فروش دوره مالی جاری و فروش دوره مالی قبل بر فروش دوره مالی قبل به دست می‌آید (طالب بیدختی و ایرانی، ۱۳۸۹).

سودآوری شرکت

این متغیر براساس نرخ بازده دارایی‌ها محاسبه شد که از تقسیم سود خالص قبل از کسر هزینه مالی و مالیات بر جمع دارایی‌های پایان دوره مالی به دست می‌آید (حساس‌یگانه و برزگر، ۱۳۹۴).

۹. نتایج پژوهش

۱,۹. آمار توصیفی

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش شامل حداقل، حداکثر، میانه، میانگین و انحراف معیار در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

جدول ۲- آمار توصیفی داده‌ها

نام متغیر	حداقل	حداکثر	میانه	میانگین	انحراف معیار
میزان گزارشگری پایداری	۰,۰۷۱	۰,۵۳۲	۰,۲۸۴	۰,۲۹۵	۰,۱۰۲
نرخ تورم (درصد)	۹	۳۴,۷	۱۶,۳	۱۶,۶	۱۰,۶
نرخ ارز (ریال)	۲۱۲۵۳	۳۴۲۱۴	۲۸۵۴۱	۲۸۵۸۹	۴,۹
نرخ بازده بدون ریسک (درصد)	۱۵	۲۳	۱۸,۷	۱۸,۳	۳,۳
نرخ رشد اقتصادی (درصد)	-۱,۶	۱۲,۵	۶,۳	۶,۴	۵,۲
اهرم مالی	۰,۰۸۴	۰,۹۵۲	۰,۵۲۸	۰,۵۱۶	۰,۳۳۹
رشد فروش	-۰,۳۰۴	۰,۸۵۵	۰,۳۴۱	۰,۳۳۸	۰,۶۰۸
سودآوری	-۰,۳۹۹	۰,۸۱۲	۰,۳۸۵	۰,۴۰۲	۰,۵۵۹

با توجه به جدول شماره ۲ میانگین اهرم مالی شرکت‌ها برابر با ۰,۵۱۶ می‌باشد که نشان می‌دهد شرکت‌های نمونه در حدود ۵۱,۶ درصد از منابع مالی خود را از بیرون از شرکت تامین می‌نمایند. میانگین سودآوری برابر با ۰,۴۰۲ و میانگین رشد فروش شرکت‌ها برابر با ۰,۳۳۸، که نسبت به فروش سال گذشته رشد را نشان می‌دهد. میانگین نرخ ارز برابر با ۲۸۵۸۹ ریال، میانگین نرخ تورم برابر با ۱۶,۶، میانگین نرخ بازده بدون ریسک برابر با ۱۸,۳ و میانگین نرخ رشد اقتصادی برابر با ۶,۴ می‌باشد. متغیر نرخ تورم از بالاترین پراکندگی و متغیر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها از کمترین پراکندگی برخوردار می‌باشند.

بررسی ناهمسانی واریانس

در این قسمت به تخمین ناهمسانی واریانس^۱ که ناشی از ویژگی‌های متفاوت شرکت‌ها می‌باشد می‌پردازیم. زمانی که در واحدهای مقطعی دارای واریانس همسان باشد، اما واریانس آن در سرتاسر واحدها متفاوت باشند، ما ناهمسانی واریانس گروهی^۲ خواهیم داشت. همانند بررسی ایستایی متغیرها در اینجا نیز نیاز به بکارگیری روش مناسب برای داده‌های تلفیقی داریم. ما از آماره اصلاح شده والد برای بررسی ناهمسانی واریانس گروهی در بین باقی‌مانده‌های مدل رگرسیون اثرات ثابت استفاده می‌کنیم.

جدول ۳- نتایج آزمون ناهمسانی واریانس با استفاده از آماره اصلاح شده والد

شرح	مقدار آماره کای دو	سطح معناداری
آماره اصلاح شده والد	۵۱۶۲,۲۸-	۰,۳۰۲۲

*سطح خطای ۵ درصد

با توجه به جدول شماره ۳ به دلیل اینکه سطح معناداری آماره کای دو از سطح خطای ۵ درصد بیشتر می‌باشد، می‌توان فرض ناهمسانی واریانس را رد و در مقابل، فرض همسانی واریانس را پذیرفت.

تعیین روش برآورد مدل آزمون معنی دار بودن روش اثرات ثابت

روش برآورد مدل حاضر، براساس داده‌های تلفیقی (پانل) است. این روش ترکیبی از اطلاعات سری زمانی و داده‌های مقطعی می‌باشد. در هر یک از مدل‌های سری زمانی و داده‌های مقطعی، نارسایی‌هایی وجود دارد که در مدل تلفیقی می‌توان آن‌ها را کاهش داد. در روش تلفیقی ابتدا دو آزمون F و هاسمن جهت تعیین یکی از

¹ Heteroskedasticity

² Group wise heteroskedasticity

دو روش اثر ثابت و یا اثر تصادفی استفاده می‌شود که نتایج آن دو آزمون، در جدول‌های شماره ۴ و ۵ آمده است.

آزمون آماره F

جدول ۴- نتایج آزمون آماره F

شرح	مقدار آماره	درجه آزادی	سطح معناداری
آماره F مقطعی	۵,۳۰۵۱۱۸	۱۲۹	*۰,۰۲۴۱
آماره کای اسکوتر مقطعی	۲۰۱,۸۱۷۷۳	۱۲۹	*۰,۰۲۴۱

*سطح خطای ۵ درصد

آزمون هاسمن

جدول ۵- نتایج آزمون هاسمن

شرح	مقدار آماره	درجه آزادی	سطح معناداری
آماره F مقطعی	۱۱,۶۰۲۲۳	۴۸	*۰,۰۱۰۳

*سطح خطای ۵ درصد

با توجه به جدول‌های شماره ۴ و ۵ نتایج دو آزمون انجام شده (F و هاسمن) در هر دو آزمون احتمال به دست آمده کمتر از ۵ درصد بوده و بنابراین باید در مدل رگرسیونی مربوطه از روش اثرات ثابت استفاده شود.

روش لین - لوین

لین و لوین^۱ نشان دادند که در داده‌های تلفیقی (پانل)، استفاده از آزمون ریشه واحد مربوط به این داده‌ها، دارای قدرت بیشتری است. در این پژوهش از آزمون لین و لوین استفاده می‌گردد. فرضیه صفر آزمون، بیانگر وجود ریشه واحد متغیرهاست.

جدول ۶- آزمون ریشه واحد جمعی بر روی متغیرها به روش لین و لوین

متغیرها	آماره	احتمال
میزان گزارشگری پایداری	۵,۶۰۳۲	*۰,۰۰۲۶
نرخ تورم (درصد)	-۲,۳۱۹۸	*۰,۰۰۹۳
نرخ ارز (ریال)	۷,۴۱۵۱	*۰,۰۰۱۸

^۱Levin & Lin

نرخ رشد اقتصادی (درصد)	۳,۹۱۶۳	*۰,۰۰۴۱
نرخ بازده بدون ریسک (درصد)	-۷,۵۰۰۳	*۰,۰۰۱۳
اهرم مالی	۵,۱۱۶۱	*۰,۰۰۲۸
رشد فروش	۴,۳۰۱۷	*۰,۰۰۳۹
سودآوری	-۹,۶۰۳۶	*۰,۰۰۰۲

*سطح خطای ۵ درصد

با توجه به جدول شماره ۶ بررسی مقادیر آماره‌های محاسبه شده و احتمال پذیرش آنها نشان می‌دهد که فرضیه صفر مبنی بر نامانایی برای همه متغیرها رد می‌شود و تمامی متغیرهای مورد مطالعه در سطح مانا هستند.

آزمون فرضیه اول

جدول ۷- آزمون رگرسیون برای فرضیه اول

نام متغیر	ضرایب برآوردی	خطای برآوردی	آماره t	سطح معناداری
ثابت	۰,۹۱۶۵۵۵	۰,۱۸۴۵۱۶	۴,۹۶۷۳۴۷	*۰,۰۳۹۶
نرخ تورم	-۲,۰۰۶۳۲۱	۰,۳۴۶۹۵۸	-۵,۷۸۲۶۰۴	*۰,۰۲۷۱
اهرم مالی	۲,۳۰۵۱۶۹	۰,۳۷۱۸۴۶	۶,۱۹۹۲۵۷	*۰,۰۱۵۶
رشد فروش	۱,۶۰۲۱۵۴	۰,۲۰۶۱۵۴	۷,۷۷۶۱۰۲	*۰,۰۰۷۱
سودآوری	۰,۸۱۱۷۱۴	۰,۱۰۸۱۳۶	۸,۱۵۷۴۰۷	*۰,۰۰۲۶
ضریب تعیین تعدیل شده	دوربین واتسون	آماره F	سطح معناداری	
۰,۸۱۱	۱,۹۳۶	۵۸,۱۶۶	**۰,۰۰۰	

*سطح خطای ۵ درصد و **سطح خطای ۱ درصد

با توجه به جدول شماره ۷ چون مقدار آماره آزمون دوربین واتسون در فاصله ۱,۵ تا ۲,۵ قرار دارد فرض وجود همبستگی بین خطاها رد می‌شود و می‌توان از رگرسیون استفاده کرد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰,۸۱۱ می‌باشد، نشان می‌دهد که ۸۱,۱ درصد از کل تغییرات پایداری شرکت‌ها، وابسته به متغیرهای مستقل و کنترلی در این معادله می‌باشد. از طرفی، با توجه به معنی داری مقدار آزمون F (۵۸,۱۶۶) در سطح خطای کوچک‌تر از ۰,۰۱، می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی پژوهش مرکب از متغیرهای مستقل، کنترل و وابسته، مدل خوبی بوده و مجموعه متغیرهای مستقل قادرند تغییرات پایداری شرکت‌ها را تبیین کنند. ضریب تاثیر برآوردی متغیر نرخ تورم بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها (-۲,۰۰۶)، نشان از تاثیر منفی و معکوس متغیر نرخ تورم بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها دارد. از طرفی، با توجه به سطح معناداری

آماره t متغیر نرخ تورم بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها (۰,۰۲۷۱)، به دلیل کمتر بودن از سطح خطای ۵ درصد می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه H_0 را رد نمود و می‌توان بیان کرد، نرخ تورم بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها اثر معناداری دارد.

آزمون فرضیه دوم

جدول ۸- آزمون رگرسیون برای فرضیه دوم

نام متغیر	ضرایب برآوردی	خطای برآوردی	آماره t	سطح معناداری
ثابت	۱,۶۱۳۲۸۱	۰,۲۰۳۵۵۱	۷,۹۴۵۶۱۳	*۰,۰۰۳۶
نرخ ارز	-۱,۷۱۸۴۴۲	۰,۳۷۸۱۹۴	-۴,۵۴۴۲۰۳	*۰,۰۲۶۱
اهرم مالی	۲,۶۹۸۵۴۸	۰,۵۰۲۱۶۳	۵,۳۷۴۸۱۸	*۰,۰۱۵۸
رشد فروش	۰,۹۱۱۳۵۲	۰,۱۱۱۲۵۱	۸,۲۰۷۴۱۵	*۰,۰۰۱۶
سودآوری	۰,۷۱۸۴۵۶	۰,۲۰۳۶۱۷	۳,۵۳۶۲۲۱	*۰,۰۳۶۱
ضریب تعیین تعدیل شده	دوربین واتسون	آماره F	سطح معناداری	
۰,۶۷۸	۲,۱۰۳	۵۱,۶۶۸	**۰,۰۰۰	

*سطح خطای ۵ درصد و **سطح خطای ۱ درصد

با توجه به جدول شماره ۸ چون مقدار آماره آزمون دوربین واتسون در فاصله ۱,۵ تا ۲,۵ قرار دارد فرض وجود همبستگی بین خطاها رد می‌شود و می‌توان از رگرسیون استفاده کرد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰,۶۷۸ می‌باشد، نشان می‌دهد که ۶۷,۸ درصد از کل تغییرات پایداری شرکت‌ها، وابسته به متغیرهای مستقل و کنترلی در این معادله می‌باشد. از طرفی، با توجه به معنی داری مقدار آزمون F (۵۱,۶۶۸) در سطح خطای کوچک‌تر از ۰,۰۱، می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی پژوهش مرکب از متغیرهای مستقل، کنترل و وابسته، مدل خوبی بوده و مجموعه متغیرهای مستقل قادرند تغییرات پایداری شرکت‌ها را تبیین کنند. ضریب تاثیر برآوردی متغیر نرخ ارز بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها (-۱,۷۱۸)، نشان از تاثیر منفی و معکوس متغیر نرخ ارز بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها دارد. از طرفی، با توجه به سطح معناداری آماره t متغیر نرخ ارز بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها (۰,۰۲۶۱)، به دلیل کمتر بودن از سطح خطای ۵ درصد می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه را رد نمود و می‌توان بیان کرد، نرخ ارز بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها اثر معناداری دارد.

آزمون فرضیه سوم

جدول ۹- آزمون رگرسیون برای فرضیه سوم

نام متغیر	ضرایب برآوردی	خطای برآوردی	آماره t	سطح معناداری
ثابت	۰,۵۱۶۲۵۸	۰,۱۰۲۵۱۵	۵,۰۵۸۴۱۲	*۰,۰۴۲۳
نرخ بازده بدون ریسک	۲,۹۰۵۱۷۱	۰,۴۳۱۶۱۸	۶,۷۴۱۵۰۹	*۰,۰۲۹۳
اهرم مالی	۱,۹۱۶۳۳۹	۰,۲۳۶۱۵۱۷	۸,۱۱۸۰۰۳	*۰,۰۱۲۵
رشد فروش	۳,۶۰۱۳۷۱	۰,۷۱۵۴۸۴	۵,۰۳۶۱۸۱	*۰,۰۴۰۱
سودآوری	۰,۴۰۱۵۱۶۹	۰,۰۹۱۳۶۵	۴,۴۰۶۳۳۹	*۰,۰۴۹۹
ضریب تعیین تعدیل شده	دوربین واتسون	آماره F	سطح معناداری	
۰,۷۸۱	۲,۲۲۱	۶۳,۰۱۸	**۰,۰۰۰	

*سطح خطای ۵ درصد و **سطح خطای ۱ درصد

با توجه به جدول شماره ۹ چون مقدار آماره آزمون دوربین واتسون در فاصله ۱,۵ تا ۲,۵ قرار دارد فرض وجود همبستگی بین خطاها رد می‌شود و می‌توان از رگرسیون استفاده کرد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰,۷۸۱ می‌باشد، نشان می‌دهد که ۷۸,۱ درصد از کل تغییرات پایداری شرکت‌ها، وابسته به متغیرهای مستقل و کنترلی در این معادله می‌باشد. از طرفی، با توجه به معنی‌داری مقدار آزمون F (۶۳,۰۱۸) در سطح خطای کوچک‌تر از ۰,۰۱، می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی پژوهش مرکب از متغیرهای مستقل، کنترل و وابسته، مدل خوبی بوده و مجموعه متغیرهای مستقل قادرند تغییرات پایداری شرکت‌ها را تبیین کنند. ضریب تاثیر برآوردی متغیر نرخ بازده بدون ریسک بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها (۲,۹۰۵)، نشان از تاثیر مثبت و مستقیم متغیر نرخ بازده بدون ریسک بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها دارد. از طرفی، با توجه به سطح معناداری آماره t متغیر نرخ بازده بدون ریسک بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها (۰,۰۲۹۳)، به دلیل کمتر بودن از سطح خطای ۵ درصد می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه را رد نمود و می‌توان بیان کرد، نرخ بازده بدون ریسک بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها اثر معناداری دارد.

آزمون فرضیه چهارم

جدول ۱۰- آزمون رگرسیون برای فرضیه چهارم

نام متغیر	ضرایب برآوردی	خطای برآوردی	آماره t	سطح معناداری
ثابت	۰,۸۱۵۴۷۱	۰,۱۲۱۵۱۸	۶,۷۳۵۱۲۱	*۰,۰۱۸۱
نرخ رشد اقتصادی	۱,۳۶۲۵۱۳	۰,۲۸۱۵۴۷	۴,۸۴۶۰۰۳	*۰,۰۳۸۱
اهرم مالی	۱,۷۱۸۴۴۶	۰,۳۹۲۵۱۶	۴,۳۸۲۱۸۸	*۰,۰۴۰۵
رشد فروش	۰,۹۱۶۸۴۵	۰,۱۰۳۲۵۱	۸,۸۹۳۶۰۶	*۰,۰۰۳۶
سودآوری	۲,۳۰۲۱۶۳	۰,۴۳۵۱۶۷	۵,۲۹۱۳۱۳	*۰,۰۲۳۶
ضریب تعیین تعدیل شده	دوربین واتسون	آماره F	سطح معناداری	
۰,۵۵۶	۱,۸۸۳	۵۷,۲۰۳	**۰,۰۰۰	

*سطح خطای ۵ درصد و **سطح خطای ۱ درصد

با توجه به جدول شماره ۱۰ چون مقدار آماره آزمون دوربین واتسون در فاصله ۱,۵ تا ۲,۵ قرار دارد فرض وجود همبستگی بین خطاها رد می‌شود و می‌توان از رگرسیون استفاده کرد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰,۵۵۶ می‌باشد، نشان می‌دهد که ۵۵,۶ درصد از کل تغییرات پایداری شرکت‌ها، وابسته به متغیرهای مستقل و کنترلی در این معادله می‌باشد. از طرفی، با توجه به معنی‌داری مقدار آزمون F (۵۷,۲۰۳) در سطح خطای کوچک‌تر از ۰,۰۱، می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی پژوهش مرکب از متغیرهای مستقل، کنترل و وابسته، مدل خوبی بوده و مجموعه متغیرهای مستقل قادرند تغییرات پایداری شرکت‌ها را تبیین کنند. ضریب تاثیر برآوردی متغیر نرخ رشد اقتصادی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها (۱,۳۶۲)، نشان از تاثیر مثبت و مستقیم متغیر نرخ رشد اقتصادی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها دارد. از طرفی، با توجه به سطح معناداری آماره t متغیر نرخ رشد اقتصادی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها (۰,۰۳۸۱)، به دلیل کمتر بودن از سطح خطای ۵ درصد می‌توان با اطمینان ۹۵ درصد فرضیه H_0 را رد نمود و می‌توان بیان کرد، نرخ رشد اقتصادی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها اثر معناداری دارد.

۱۰. نتیجه‌گیری و پیشنهادات

در سال‌های اخیر همواره پایداری شرکت‌ها و ابعاد تأثیرگذار بر آن به‌خصوص متغیرهای مختلف کلان اقتصادی، از دیدگاه حافظان محیط زیست و اقبال مختلف استفاده‌کننده از گزارش‌ها و صورت‌های مالی

شرکت‌ها مورد توجه بوده است. در این پژوهش به بررسی تاثیر متغیرهای کلان اقتصادی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شد. بدین منظور، فرضیه‌هایی برای بررسی این موضوع تدوین و با استفاده از اطلاعات در دسترس به تجزیه و تحلیل آن پرداخته شد.

با توجه به نتایج حاصل از فرضیه‌های اول و دوم پژوهش می‌توان عنوان نمود که نرخ تورم و نرخ ارز بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها تاثیر منفی و معناداری دارد. بدین معنی که با افزایش نرخ تورم و نرخ ارز، میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها کاهش پیدا خواهد کرد. نتایج این آزمون همسو با نتیجه پژوهش قادرزاده و همکاران (۱۳۹۶) و ناهمسو با نتایج پژوهش‌های اگلی (۲۰۰۱) و سوری و چاپمن (۱۹۹۸) می‌باشد. در این راستا کمپل (۲۰۰۷) بیان می‌دارد که شرکت‌ها در شرایط با تورم بالا، بهره‌وری پایین و بی‌ثباتی اقتصادی منابع محدودتری برای پرداختن به فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی در دسترس دارند. با توجه به شرایط تورمی اقتصاد در ایران نیز می‌توان بیان داشت که امکان کسب سودآوری سالم برای شرکت‌ها در کوتاه‌مدت نسبتاً دشوار به نظر می‌رسد و همین امر باعث کاهش میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها شده است. هم‌چنین با توجه به نتایج حاصل از فرضیه‌های سوم و چهارم پژوهش نیز می‌توان عنوان نمود که نرخ بازده بدون ریسک و نرخ رشد اقتصادی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها تاثیر مثبت و معناداری دارد. بدین معنی که با افزایش نرخ بازده بدون ریسک و نرخ رشد اقتصادی، میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها نیز افزایش پیدا خواهد کرد. نتایج این آزمون همسو با نتایج ازبگبو و همکاران (۲۰۱۴)، اگلی (۲۰۰۱)، سوری و چاپمن (۱۹۹۸) و حسنی و کهن‌سال (۱۳۹۳) و با نتایج پژوهش یودو و ابیورا (۲۰۰۶) ناسازگار است.

هم‌چنین با توجه به نتایج حاصل، پیشنهادهای عملی و اجرایی برای سازمان‌ها و گروه‌های موردنظر پژوهش به شرح ذیل می‌باشد:

۱. با توجه به نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش، به ذی‌نفعان و سرمایه‌گذاران فعلی و بالقوه پیشنهاد می‌شود که در هنگام تصمیم‌گیری در مورد میزان مشارکت شرکت در فعالیت‌های مرتبط با پایداری، به متغیرهای کلان اقتصادی به ویژه نرخ رشد اقتصادی و نرخ بازده بدون ریسک توجه بیشتری نمایند.
۲. توصیه می‌شود شرکت‌های بورسی برای شفافیت و پاسخگویی بهتر و بیشتر به ذی‌نفعان و افزایش مشروعیت خود نزد آنان برای انعکاس اثرات اقتصادی، اجتماعی و محیطی فعالیت‌های خود به آن توجه کافی نشان دهند و در تدوین استراتژی‌های شرکت‌ها و برنامه‌های آن مدنظر قرار دهند.
۳. موسسات رتبه‌بندی و نهادهای نظارتی در سطح ملی می‌توانند برای رتبه‌بندی شرکت‌های ایرانی از بعد شاخص‌های پایداری اقدامات لازم را انجام دهند.

۴. اصلاح چارچوب و محتوای گزارشات فعالیت هیئت‌مدیره و گزارشات سالانه شرکت‌ها با رویکرد پایداری و توجه بیشتر به افشاء شاخص‌های ابعاد اجتماعی و زیست‌محیطی.
- لازم است پژوهش‌های دیگری در مورد سایر متغیرهای اثرگذار و یا اثرپذیر از گزارشگری پایداری شرکت‌ها به شرح ذیل انجام شود:
- ۱- تاثیر سایر متغیرهای کلان اقتصادی بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها بر حسب صنایع مختلف
 - ۲- تاثیر ساختار صنعت بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها
 - ۳- تاثیر ویژگی‌های شخصیتی، مهارتی و اخلاقی حسابداران بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها
 - ۴- تاثیر توانایی مدیریت بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها
 - ۵- تاثیر میزان گزارشگری پایداری بر سیاست تقسیم سود شرکت‌ها

منابع و ماخذ

- ✓ ارباب، ح (۱۳۸۲). اقتصاد محیط زیست و منابع طبیعی. انتشارات نشر نی.
- ✓ اصغری، مریم؛ سالارنظر رفسنجانی‌پور، سمیه (۱۳۹۲). تأثیر جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر کیفیت محیط زیست کشورهای منتخب حوزه منا. فصلنامه تحقیقات توسعه اقتصادی، ۳(۹)، ۳۰-۱.
- ✓ برزگر، قدرت‌اله و غفاری، وحید (۱۳۸۷). حسابداری و گزارشگری پایداری شرکت‌ها در هزاره سوم، مجله حسابداری.
- ✓ حساس‌یگانه، یحیی و ابراهیمی، ابراهیم (۱۳۸۹). پایداری و حاکمیت شرکتی. مجله حسابداری، شماره ۲۱۷، ص ۸۲.
- ✓ حساس‌یگانه، یحیی و برزگر، قدرت‌اله (۱۳۹۴). مدلی برای افشاء مسئولیت اجتماعی و پایداری شرکت‌ها و وضعیت موجود آن در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار ایران. فصلنامه بورس اوراق بهادار، ش ۲۹، بهار ۹۴، سال ۸، صص ۹۱-۱۱۰.
- ✓ حسنی، لیلا و کهن‌سال، محمدرضا (۱۳۹۳). بررسی اثر متغیرهای کلان اقتصادی بر شاخص عملکرد زیست‌محیطی. اولین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد، مدیریت، حسابداری و علوم اجتماعی. رشت. ۳۱ خرداد ۱۳۹۳.

- ✓ حیدرپور، مریم (۱۳۹۲). تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت بر توصیه‌های سرمایه‌گذاری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.
- ✓ خلیلی عراقی، منصور و رمضان‌پور، اسماعیل (۱۳۸۰). اهمیت محیط باثبات اقتصاد کلان. مجله تحقیقات اقتصادی، بهار و تابستان، صص ۲۸-۱.
- ✓ دهقان منشادی، محمد و پوررحیم، پروین (۱۳۹۲). رابطه بین بی‌ثباتی اقتصاد کلان و رشد اقتصادی در ایران. فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، سال ۲۱، شماره ۶۷، پاییز ۱۳۹۲، صفحات ۱۹۲-۱۷۱.
- ✓ ریکاردو، د. (۱۸۱۷م). (چاپ ترجمه فارسی در ۱۳۷۴)، اصول اقتصاد سیاسی و مالیات ستانی، (پ. سزافا، م. داب، تدوین کنندگان، مترجم: ح. ا. تیموری، تهران: نی.
- ✓ شومپتر، ج. آ. (۱۹۸۶ م.). (چاپ ترجمه فارسی در ۱۳۷۵)، تاریخ تحلیل اقتصادی ج ۱، مترجم: ف. فاطمی، تهران: مرکز.
- ✓ صنوبر، ناصر؛ خلیلی، مجید و ثقفیان، حامد (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی با عملکرد مالی شرکت‌ها. فصلنامه علمی پژوهشی کاوش‌های مدیریت بازرگانی، ۲ (۴)، ۵۲-۲۸.
- ✓ طالب بیدختی، عباس و ایرانی، هادی (۱۳۸۹). بررسی رابطه میان مدیریت جریان‌های نقدی و هزینه‌های بدهی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۲، شماره ۶، تابستان ۱۳۸۹، صص ۱۷۴-۱۵۳.
- ✓ قادرزاده، سیدکریم؛ کردستانی، غلامرضا و حقیقت، حمید (۱۳۹۶). شناسایی و رتبه‌بندی عوامل موثر بر سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها با رویکرد داده‌کاوی. پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی. سال ششم، شماره ۱۱، پاییز و زمستان ۱۳۹۶، صص ۴۶-۷.
- ✓ کارگرده‌بیدی، نوید و اسماعیلی، عبدالکریم (۱۳۹۵). تأثیر رشد اقتصادی، مصرف انرژی، آزادسازی تجاری و شهرنشینی بر آلودگی محیط زیست در منطقه منا در طی دوره‌ی ۲۰۱۲-۱۹۹۵. مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، دوره ۲-۴۷، ۱۳۹۵، صص ۸۲۴-۸۱۵.
- ✓ کهنسال، محمدرضا و شایان‌مهر، سمیرا (۱۳۹۵). بررسی اثر متقابل میان مصرف انرژی، رشد اقتصادی و آلودگی محیط زیست: کاربرد الگوی معادلات همزمان فضایی داده‌های تابلویی. پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران، سال پنجم، ش ۱۹، تابستان ۱۳۹۵، صص ۲۱۶-۱۷۹.
- ✓ مرادزاده‌فرد، مهدی و احمدزاده، حمید (۱۳۸۳). گزارشگری پایداری شرکت. مجله حسابداری، سال ۲۱، شماره ۱۷۷، صص ۲۵-۱۷.

- ✓ معصومی، سیدرسول؛ صالح‌نژاد، سیدحسن و ذبیحی زرین کلایی، علی (۱۳۹۷). ارائه مدلی جهت تبیین عوامل تعیین‌کننده گزارشگری پایداری شرکت‌ها. رساله دکتری حسابداری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری، تابستان ۱۳۹۷.
- ✓ معصومی، سیدرسول؛ صالح‌نژاد، سیدحسن و ذبیحی زرین کلایی، علی (۱۳۹۷). شناسایی متغیرهای موثر بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. مجله دانش حسابرسی، سال هجدهم، شماره ۷۰، بهار ۱۳۹۷، صص ۲۲۱-۱۹۵.
- ✓ Aflaton, A. and L. Nikbakht (2010). Application of econometrics in accounting research, Financial Management and Economic Sciences, Tehran, Publications Terme, printed.
- ✓ Aras, G. and D. Crowther (2007). "What level of trust is needed for sustainability?", Social Responsibility Journal, Vol. 3 No. 3, pp.60-68.
- ✓ Arzu Ozsozgun. (2014). "How accounting and accountants may contribute in sustainability?", SOCIAL RESPONSIBILITY JOURNAL VOL. 10 NO. 2, 2014, pp. 246-267.
- ✓ Asian Development Bank (ADB). (2001). Asian Environmental Outlook 2001, Manila: ADB.
- ✓ Barth, M.E.; Cahan, S.F.; Chen, L.; and E. R. Venter (2017). The economic consequences associated with integrated report quality: Capital market and real effects. Account. Organ. Soc. 2017, 62, 43-64.
- ✓ Boonstoppel, Ard. (2011). "The Relationship between Corporate Social Responsibility and Financial Performance: an empirical study of companies included in the Dow Jones Sustainability Index", Master Thesis, Erasmus University Rotterdam, Erasmus School of Economics, Accounting, Auditing and Control
- ✓ Burritt, R. L. and Schaltegger, S. (2010). "Sustainability accounting and reporting: fad or trend?", Accounting, Auditing & Accountability Journal, Vol. 23 Issue: 7, pp.829-846.
- ✓ Campbell, J. L (2007). Why would corporations behave in socially responsible ways? An Institutional Theory of Corporate Social Responsibility, *Academy of Management Review*, 32(3), 946-967.
- ✓ Carp, M, Leontina Pavaloaia, Mihai-Bogdan Afrasinei and Iuliana Eugenia Georgescu (2019). Is Sustainability Reporting a Business Strategy for Firm's Growth? Empirical Study on the Romanian Capital Market. Sustainability 2019, 11, 658; doi:10.3390/su11030658.
- ✓ Darrat, A., Kherfi, S.; and M. Soliman (2005). FDI and economic growth in CEE and MENA countries: A tale of tow regions. *Economic Research Froum 12 Annual Conference, Grand Hyatt, Cairo*, Egypt.
- ✓ Dasgupta, P., and K. G. Maler (1994). Poverty, institutions and the environmental resource base. World Bank Environment Paper, (9), 1-65. URL

- ✓ Egli, H. (2001). Are cross-country studies of environmental Kuznets curve misleading? New evidence from time series data for Germany. Discussion paper, Ernst. Moritz arndt university of greifs wald.
- ✓ El Ghouli, S., Guedhami, O., Kwok, C. C. Y., and Dev. R. Mishra (2011). Does corporate social responsibility affect the cost of capital?. *Journal of Banking & Finance*, 35 (9), 2388-2406. URL.
- ✓ Ezigbo, C I., Hasani, T., and J. Zakaria (2014). The Level of Economic Development and its effect on CSR Implementation: A Case Study of Chevron and Shell. Retrieved from: <http://muep.mau.se/handle/2043/17771>.
- ✓ Freeman R.E., Strategic Management: A Stakeholder Perspective, Boston, MA: Piman, nited States, 1984.
- ✓ Frey, B. S., and A. Stutzer (2001), Economics and Psychology: From Imperialistic to Inspired Economics. *Revue de philosophie économique* , 4 , 5-22.
- ✓ Hubbard, G. (2009). "Measuring Organizational Performance: Beyond the Triple Bottom Line", *Business Strategy and the Environment*, Vol. 19, pp. 177-91.
- ✓ Jones, H. (2010), "Sustainability reporting matters: what are national governments doing about it?" The Association of Chartered Certified Accountants, London, available at: www.capa.com.my/images_capa/ACCA_materials_tech-tp-srm.pdf (accessed 29 December 2011).
- ✓ Marinko Škare and Tea Golja. (2014). The impact of government CSR supporting policies on economic growth. *Journal of Policy Modeling*. Volume 36, Issue 3, May–June 2014, Pages 562-577.
- ✓ Navarro Espigares, José Luis and González López, José Manuel, (2006). "Corporate Social Responsibility and Economic Growth/Responsabilidad social corporativa y crecimiento económico," *Estudios de Economía Aplicada*, Estudios de Economía Aplicada, vol. 24, pages 637(27á)-63, Agosto.
- ✓ Perrini, F, and A. Tencati (2006). Sustainability and stakeholder management: the need for new corporate performance evaluation and reporting systems.
- ✓ Sneirson, Judd F., Green is Good: Sustainability, Profitability, and a New Paradigm for Corporate Governance (October 2, 2008). *Iowa Law Review*, Vol. 94, No. 3, 2009. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1276925>.
- ✓ Suri, M., and L. Chapman (1998). Large shareholders as monitors: Is there a trade-off between liquidity. *Journal of finance*, 53, 65-98. <https://faculty.fuqua.duke.edu/~qc2/BA532/1998%20JF%20Maug%20Trade%20off%20monitoring%20and%20liquidity.pdf>.
- ✓ Udo, E. A., and I. K. Obiora (2006). Determinants of foreign direct investment and economic growth in the West African monetary zone: a system equations approach, GTAP, *paper presented at the 9th Annual Conference on Global Economic Analysis*, Addis Ababa, Etiopia.
- ✓ Zavgren, C.V (1985). Corporate social responsibility disclosure and its relation on institutional ownership: Evidence from public listed companies in Malaysia.